

Labklājības ministrijas skaidrojums par ERAF ieguldījumiem sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu infrastruktūras attīstībai darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” specifiskā atbalsta mērķa 9.3.1.1.pasākumā “Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitucionalizācijas plānu īstenošanai”

Šī materiāla mērķis ir sniegt Labklājības ministrijas (turpmāk – ministrija) skaidrojumu darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” (turpmāk – darbības programma) specifiskā atbalsta mērķa 9.2.2.1.pasākuma “Deinstitucionalizācija” (turpmāk – ESF pasākums) finansējuma saņēmējiem – plānošanas reģioniem – un sadarbības partneriem – pašvaldībām – skaidrojumu par ERAF ieguldījumiem darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” specifiskā atbalsta mērķa 9.3.1.1.pasākumā “Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitucionalizācijas plānu īstenošanai” (turpmāk – ERAF pasākums).

I Deinstitucionalizācijas politika

Deinstitucionalizācija (turpmāk – DI) ir vērsta uz neatkarīgas dzīves veicināšanu un sabiedrības radīto šķēršļu mazināšanu cilvēku ar invaliditāti pašnoteikšanās, līdzdalības un iekļaušanas iespējām. Līdz ar to personām ar invaliditāti ir jānodrošina iespēja vadīt un izvēlēties savu dzīvesveidu un dzīvesvietu, piekļuve pakalpojumiem, ko izmanto pārējā sabiedrība, un individuāls atbalsts, ja tāds ir nepieciešams. Savukārt bērniem ir jānodrošina iespēja izaugt ģimenē.

Periodā līdz 2020. gadam Latvijā DI mērķa grupas ir:

- pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem;
- ārpusģimenes aprūpē esošie bērni;
- bērni ar funkcionāliem traucējumiem.

Pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem

Nozīmīgs pagrieziena punkts personu ar invaliditāti tiesību aizsardzības jomā ir ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām, kas tika pieņemta 2006. gada 13. decembrī¹. Saskaņā ar minētās konvencijas 19. pantu konvencijas dalībvalstis atzīst, ka visām personām ar invaliditāti ir vienlīdzīgas tiesības dzīvot sabiedrībā ar tādu pašu izvēles brīvību kā citiem cilvēkiem, un veic efektīvus un atbilstošus pasākumus, lai atvieglotu personām ar invaliditāti šo tiesību izmantošanu un pilnīgu iekļaušanos un līdzdalību sabiedrības dzīvē. Tā kā šo konvenciju ir ratificējusi ES, Eiropas Komisija (turpmāk – EK) ir mērķtiecīgi

---

¹ Latvija konvenciju ir ratificējusi un tā stājusies spēkā 2010. gada 31. martā, skat. <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1630>

norādījusi, ka pārejai uz sabiedrībā balstītu aprūpi jeb DI ir jākļūst par katras ES dalībvalsts prioritāti.

Pamatprincipi DI īstenošanai personām ar garīga rakstura traucējumiem ir šādi:

- visas darbības tiek veiktas personas ar garīga rakstura traucējumiem interesēs saskaņā ar ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām, un tās ir prioritāras pār radnieku, kaimiņu, aizgādņu vai ilgstošas aprūpes institūcijas darbinieku interesēm;
- neatkarīga dzīve ar iespējām saņemt individuālajām vajadzībām atbilstošu atbalstu dzīvesvietā ir labākā izvēle – visiem iesaistītajiem speciālistiem ir jābūt vienotai izpratnei par to, cik negatīvu iespaidu uz personu atstāj aprūpe ilgstošas aprūpes institūcijā, un ka funkcionālā traucējuma veids un smaguma pakāpe pati par sevi nevar būt iemesls sabiedrībā balstīto sociālo pakalpojumu (turpmāk – pakalpojumi) iespēju izslēgšanai;
- iespēja izvēlēties vēlamo dzīvesveidu, dzīvesvietu, un ar ko kopā dzīvot ir pašsaprotama vērtība arī attiecībā uz personām ar garīga rakstura traucējumiem;
- grupu māju (dzīvokļu) pakalpojumus izvēlas tikai gadījumā, ja mazāk izolējošus atbalsta veidus nav iespējams nodrošināt, atbalsta pasākumu sniegšanu pēc iespējas nodala no dzīvesvietas nodrošināšanas;
- speciālisti izmanto dažādas metodes, lai noskaidrotu personas ar garīga rakstura traucējumiem vēlmes un vajadzības, tai skaitā, ja personas komunikācijas prasmes ir ierobežotas, un veicina personas piedalīšanos vietējās sabiedrības dzīvē;
- nodarbinātības pasākumu īstenošana.²

Ārpusģimenes aprūpē esošie bērni

Īstenojot DI, Latvijā tiks nodrošinātas arī starptautiskās saistības, kas izriet no ANO Bērnu tiesību konvencijas, kas ir pieņemta 1989. gada 20. novembrī³. ANO Bērnu tiesību konvencija paredz primāri nodrošināt ārpusģimenes aprūpē esošam bērnam augšanu ģimeniskā vai tai pietuvinātā vidē, nosakot, ka bērnam, kuram īslaicīgi vai pastāvīgi nav savas ģimenes vai kuru viņa paša interesēs nedrīkst atstāt ģimenē, ir tiesības uz īpašu valsts aizsardzību un palīdzību. Papildus tam, Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm Nr.Rec(2005)5 par to bērnu, kuri dzīvo ilgstošas aprūpes institūcijās, tiesībām⁴ ir, ka “*gadījumos, ja bērns atrodas ilgstošas aprūpes institūcijā, tad tam ir jānodrošina neliela*

² Skat. Rīcības plāns deinstitucionalizācijas īstenošanai 2015.-2020.gadam, 6.lpp., pieejams http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates/4/ricplans_groz_22032016.pdf

³ Latvija konvenciju ir ratificējusi un tā stājusies spēkā 1990.gada 2.septembrī, skat.

<https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1150>

⁴ pieņemts Ministru komiteja ministru vietnieku 919.sesijā 2005.gada 16.martā

ģimenes dzīves apstākļiem līdzīga dzīvojamā telpa". Vienlaikus rezolūcijā, ko pieņēmusi ANO Ģenerālā asambleja par Trešās komitejas ziņojumu (A/64/434) 64/142 "Pamatnostādnes par bērnu alternatīvo aprūpi" nosaka, ka ***tur, kur vēl aizvien ir lielas ilgstošas aprūpes institūcijas, ir jāizstrādā alternatīvas, kas ļaus šīs institūcijas pakāpeniski likvidēt, īstenojot vispārēju DI stratēģiju ar precīziem mērķiem un uzdevumiem***". Tāpat Rezolūcija paredz, ka ***ilgstošas aprūpes institūcijām jābūt mazām un organizētām atbilstīgi bērna tiesībām un vajadzībām, un to videi jābūt pēc iespējas tuvai ģimenes vai nelielas grupas videi. Institūciju vispārīgajam mērķim jābūt pagaidu aprūpei un aktīvai dalībai bērna atkalapvienošanā ar ģimeni vai, ja tas nav iespējams, stabilas aprūpes nodrošināšanai alternatīvā ģimenes vidē, tostarp gādājot par adopciju***".

Latvijā kā viens no pamatprincipiem DI īstenošanai ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem tiek izmantoti FICE (Fédération Internationale des Communautés Educatives – Starptautiskā kopienas izglītošanas federācija), IFCO (International Foster Care Organisation – Starptautiskā Audžuvecāku organizācija) un SOS Children's Villages (SOS bērnu ciemati) izstrādātie Quality4Children standarti⁵ bērnu ārpusģimenes aprūpei Eiropā, kas paredz, ka ***ārpusģimenes aprūpes vietai jāatbilst bērna vajadzībām, dzīves situācijai un sākotnējai sociālajai videi***". Izrietoši, ilgstošas aprūpes institūcijām ir jāpieliek apzinātas pūles, lai nodrošinātu ārpusģimenes aprūpes vietas atbilstību bērna vajadzībām, dzīves situācijai un sociālajai videi. Tāpat arī Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam⁶ un Pamatnostādnes sociālo pakalpojumu attīstībai 2014. – 2020.gadam⁷ paredz sekmēt ģimenisku vidi ārpusģimenes aprūpes iestādēs, optimizējot ilgstošas sociālās aprūpes institūcijas un bērnu grupu lielumu, ieviešot „Quality4Children” standartu, nosakot, ka bērnu ilgstošas aprūpes institūcijās bērnu skaits grupā nepārsniedz 8 bērnus.

Minētie principi par bērnu aprūpes grupām un nelielu bērnu skaitu institūcijā (ne vairāk kā 3 grupas x 8 bērni ģimeniskai videi pietuvinātā pakalpojumā un 12 aprūpē esoši bērni “jauniešu mājā”) ir iekļauti Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumos Nr.338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”⁸ un prasības ir stājušās spēkā (pilnīga to izpilde jānodrošina līdz 2023.gada 1.janvārim), vienlaikus nosakot, ka ilgstošas aprūpes institūcija ģimeniskai videi pietuvinātu sociālo pakalpojumu veido atsevišķās dzīvokļa tipa sociālā pakalpojuma sniegšanas vietās, tai skaitā dzīvojamās mājās vai dzīvokļos.

Tā kā ANO Bērnu tiesību komitejas 2016. gada 29. janvāra noslēguma apsvērumos par ANO Konvencijas par bērna tiesībām izpildi⁹ izteiktas bažas, ka bērni tiek ievietoti ilgstošas aprūpes institūcijās (garīgās veselības aprūpes

⁵ Skat. http://www.bti.gov.lv/lat/arpusgimenes_aprupe/quality4children/

⁶ Skat. <https://likumi.lv/doc.php?id=226107>

⁷ Skat. <https://likumi.lv/doc.php?id=262647>

⁸ Skat. <https://likumi.lv/doc.php?id=291788> V sadaļu

⁹ Skat. http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/crc_c_lva_co_3-5_22983_e_lv_final-2.pdf

iestādēs) kopā ar pilngadīgām personām, tad vairs netiek atbalstīta bērnu un pilngadīgu personu atrašanās un ilgstoša sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšana vienā ilgstošas aprūpes institūcijā, savukārt pakalpojumu plānošanā, attīstībā un sniegšanā tiek ievērots princips, ka netiek pieļauta nesaderīgu klientu grupu atrašanās vienuviet.

Bērni ar funkcionāliem traucējumiem

Attiecībā uz bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kuriem ir noteikta invaliditāte un kuri dzīvo ģimenēs, ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 7. pants īpaši uzsver bērnu ar invaliditāti īpašo stāvokli un nepieciešamību dalībvalstīm veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka bērni ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem bērniem pilnībā izmanto visas cilvēktiesības un pamatbrīvības. Tāpat ir noteikts, ka visos lēmumos, kas attiecas uz bērniem ar invaliditāti, galvenajam apsvērumam jābūt bērna vislabākajām interesēm. Dalībvalstis nodrošina, ka bērniem ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem bērniem ir tiesības brīvi paust savu viedokli par visiem ar viņiem saistītajiem jautājumiem, viņu uzskatus pienācīgi ņemot vērā atbilstoši viņu vecumam un briedumam, un atbilstoši viņu invaliditātei un vecumam saņemt palīdzību šo tiesību īstenošanai.

Papildu tam, ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 23. pants paredz, ka dalībvalstis nodrošina, ka bērniem ar invaliditāti ir vienlīdzīgas tiesības attiecībā uz ģimenes dzīvi. Lai īstenotu šīs tiesības un nepieļautu bērnu ar invaliditāti slēpšanu, pamešanu, atstāšanu novārtā un nošķiršanu, dalībvalstis apņemas sniegt savlaicīgu un plašu informāciju, pakalpojumus un atbalstu bērniem ar invaliditāti un viņu ģimenēm.

Vienlaikus, īstenojot DI, Latvijā tiks nodrošinātas arī starptautiskās saistības, kas izriet no ANO Bērnu tiesību konvencija 23. panta, kas paredz, ka ikvienam bērnam ar garīgiem vai fiziskiem traucējumiem jādzīvo pilnvērtīga un cienīga dzīve apstākļos, kas ļauj saglabāt pašcieņu, palīdz uzturēt ticību saviem spēkiem un atvieglo viņu iespējas aktīvi piedalīties sabiedrības dzīvē. Ikvienam bērnam ar garīgiem vai fiziskiem traucējumiem ir tiesības uz īpašu aprūpi, un ir jāveicina un jānodrošina to, lai bērnam, kam uz to ir tiesības, un par viņa aprūpi atbildīgajām personām atbilstoši pieejamiem resursiem tiek sniegta lūgtā palīdzība, kas būtu piemērota konkrētā bērna stāvoklim un viņa vecāku vai citu par bērnu atbildīgo personu apstākļiem.

II DI programmas arhitektūra

EK ieguldījumus ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās (turpmāk – ilgstošas aprūpes institūcijas) uzskata par ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 19. panta pārkāpumu, tādēļ ES fondu ieguldījumi ilgstošas aprūpes institūcijās 2014.-2020. gada plānošanas

periodā nav pieļaujami. Šis nosacījums ir iekļauts arī Partnerības līgumā Eiropas Savienības investīciju fondu 2014.-2020. gada plānošanas periodam (turpmāk – Partnerības līgums), nosakot *“Atšķirībā no iepriekšējā plānošanas perioda 2014.–2020.gada plānošanas periodā ERAF ieguldījumi plānoti tikai sabiedrībā balstītu pakalpojumu infrastruktūras izveidei, atsakoties no investīcijām ilgstošās aprūpes institūcijās”*¹⁰. Vienlaikus Partnerības līgums paredz, ka ES struktūrfondu atbalsts pārejai no institucionālās uz sabiedrībā balstītu aprūpi ir jāplāno, ievērojot Eiropas Kopējās vadlīnijas un Rokasgrāmatu par ES fondu izmantošanu, lai īstenotu pāreju no institucionālās uz sabiedrībā balstītu aprūpi¹¹, kur ir nepārprotami noteikts, ka *“ERAF nebūtu jāizmanto, lai atbalstītu jaunu ilgstošās aprūpes institūciju izveidi vai pašreizējo institūciju remontu vai atjaunošanu”*.

ESF un ERAF pasākumos plānotās darbības izriet no Latvijas uzņemtajām saistībām, ratificējot iepriekšminētās konvencijas, ANO Bērnu tiesības komitejas rekomendācijām un spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem sociālo pakalpojumu jomā.

Tāpat saskaņā ar darbības programmā noteikto (923.punkts) ESF pasākumu īsteno sinerģijā ERAF pasākumu. Līdz ar to ERAF pasākuma īstenošanā ir jāievēro gan ERAF pasākuma īstenošanu regulējošie Ministru kabineta 2016. gada 20. decembra noteikumu Nr.871 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 9.3.1.specifiskā atbalsta mērķa “Attīstīt pakalpojumu infrastruktūru bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un personu ar invaliditāti neatkarīgai dzīvei un integrācijai sabiedrībā” 9.3.1.1.pasākuma “Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitucionalizācijas plānu īstenošanai” pirmās un otrās projektu iesniegumu atlases kārtas īstenošanas noteikumi” (turpmāk – MK noteikumi Nr.871), gan ESF pasākuma īstenošanu regulējošie Ministru kabineta 2015. gada 16. jūnija noteikumi Nr.313 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 9.2.2.specifiskā atbalsta mērķa “Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem” 9.2.2.1.pasākuma “Deinstitucionalizācija” īstenošanas noteikumi” (turpmāk – MK noteikumi Nr.313).

Minētie MK noteikumi arī paredz savstarpēju sinerģiju starp ESF un ERAF pasākumu, kas nozīmē ne tikai abu pasākumu ietvaros īstenoto darbību ciešu mijiedarbību, bet arī papildināmību DI mērķa grupas personām atbilstošu pakalpojumu izveidē un no tā izrietoši – pakalpojumu sniegšanā. To pamato arī tas, ka gan ESF, gan ERAF pasākuma mērķa grupa¹² ir identiska:

¹⁰ Skat. <https://likumi.lv/doc.php?id=267069> 382.rindkopa

¹¹ Skat. <http://www.deinstitutionalisationguide.eu>

¹² MK noteikumu Nr.313 3.punkts un MK noteikumu Nr.871 3.punkts

- pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem, kuras saņem valsts finansētus ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju (turpmāk – valsts ilgstošas aprūpes institūcijas) pakalpojumus un pasākuma īstenošanas laikā pāriet uz dzīvi sabiedrībā, kā arī pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem, kuras potenciāli var nonākt valsts ilgstošas aprūpes institūcijā un kurām ir noteikta smaga vai ļoti smaga invaliditāte (I vai II invaliditātes grupa);
- ārpusģimenes aprūpē esoši bērni un jaunieši līdz 17 gadu vecumam (ieskaitot), kuri saņem valsts vai pašvaldības finansētus bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju (turpmāk – bērnu aprūpes iestādes) pakalpojumus;
- bērni ar funkcionāliem traucējumiem, kuriem ir noteikta invaliditāte un kuri dzīvo ģimenēs, un viņu likumiskie pārstāvji vai audžuģimenes.

Lai sasniegtu ESF un ERAF pasākuma mērķus un uzraudzības rādītājus, abos pasākumos plānotas secīgas un mērķtiecīgas darbības. Proti, sākotnēji paredzēta **plānošanas fāze**, ko finansē ESF pasākums un kura ietvaros tiek veikta sadarbības partneru – pašvaldību loka – fiksēšana, pašvaldības sociālā dienesta redzeslokā esošo mērķa grupas personu identificēšana, kā arī šo mērķa grupas personu individuālo vajadzību izvērtēšana un individuālo atbalsta plānu izstrāde (pieprasījuma identificēšana). Balstoties uz atbalsta plānos noteikto un ņemot vērā jau esošo pakalpojumu, veselības pakalpojuma tīkla un transporta infrastruktūras novērtējumu, katrā plānošanas reģionā tiek izstrādāts DI plāns, nosakot attīstāmo pakalpojumu teritoriālo izvietojumu (piedāvājuma fiksēšana) un izstrādājot reorganizācijas plānus visām bērnu ilgstošas aprūpes institūcijām, kā arī VSAC filiālēm, kuras tiks slēgtas.

Pakalpojumu sniegšanas fāzē plānoti ieguldījumi gan ERAF pasākuma ietvaros pakalpojumu attīstībai un izveidei atbilstoši DI plānotos noteiktajam¹³, gan arī ESF pasākumā – pilngadīgo personu ar garīga rakstura traucējumiem, kas uzturas VSAC, sagatavošanai pārejai uz dzīvi sabiedrībā un pakalpojumu sniegšanai gan personām, kas atstās ilgstošas aprūpes institūcijas, gan personām, kas nebūs tajās nonākušas, kā arī sociālās rehabilitācijas pakalpojumu un atbalsta pasākumu sniegšanai bērniem ar funkcionāliem traucējumiem un viņu ģimenes locekļiem. Jāatzīmē, ka pakalpojumu finansēšana ESF pasākuma ietvaros pieļaujama personām, kurām ir veikta individuālo vajadzību izvērtēšana un izstrādāti individuālie atbalsta plāni un tos ir parakstījušas visas iesaistītās puses. Pašvaldībās, kur jau ir pieejama infrastruktūra pakalpojumu sniegšanai, ESF un ERAF pasākumu darbības var īstenot vienlaicīgi. Ja pašvaldībai nav pieejama pakalpojumu infrastruktūra, tad sākotnēji pašvaldība var veikt ERAF

¹³ Saskaņā ar MK noteikumu Nr.871 39.punktu, ERAF pasākumā ir atbalstāmi tikai tādi ieguldījumi finansējuma saņēmēja (*pašvaldības*) pakalpojumu infrastruktūrā, kuru nepieciešamība, atbilstība ESF pasākuma mērķa grupu personu individuālajām vajadzībām un ekonomiskā pamatotība ir iekļauta reģionu DI plānā

ieguldījumus, attīstīt pakalpojumu un pēc tam uzsākt tā sniegšanu un finansēšanu ESF pasākumā.

Saskaņā ar MK Nr.313 4.2.4.un 4.2.5.apakšpunktu ESF pasākumā sasniedzamais iznākuma rādītājs nosaka personu (personas ar garīga rakstura traucējumiem, bērni ar funkcionāliem traucējumiem) skaitu, kas saņem ESF atbalstītus pakalpojumus. Savukārt tos pakalpojumu veidus, ko finansē ESF pasākumā, nosaka MK noteikumu Nr.313 41.punkts (personām ar garīga rakstura traucējumiem) un 42.punkts (bērniem ar funkcionāliem traucējumiem). ERAF pasākumā plānoti ieguldījumi visām ESF pasākumā iesaistītajām personām ar garīga rakstura traucējumiem, savukārt ESF pasākumā iesaistītajiem bērniem ar funkcionāliem traucējumiem plānoti ERAF ieguldījumi 60% apmērā no šīs mērķa grupas personu skaita. Attiecībā uz ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem un jauniešiem, pakalpojumu sniegšanu ESF pasākuma ietvaros nefinansē, bet ERAF pasākumā nodrošina infrastruktūras izveidi un attīstību “jauniešu mājas” un ģimeniskai videi pietuvinātu aprūpes pakalpojumu nodrošināšanai atbilstoši plānošanas reģionu DI plāniem. Papildus jāatzīmē, ka MK noteikumu Nr.313 4.2.2.apakšpunkts nosaka ESF pasākuma ietvaros sasniedzamo iznākuma rādītāju – aprūpes iestādēs esošo bērnu skaitu, kuriem veikts individuālo vajadzību izvērtējums, savukārt MK noteikumu Nr.871 5.2. un 6.2.apakšpunkts nosaka ERAF pasākuma ietvaros sasniedzamo iznākuma rādītāju – izveidoto vai labiekārtoto vietu skaitu bērnu aprūpei ģimeniskā vidē. No abu pasākuma rādītāju skaitliskās vērtības secināms, ka aptuveni pusei izvērtēto aprūpes iestādēs esošajiem bērniem ir plānoti ERAF ieguldījumi, pārējiem bērniem plānoti citi pakalpojumi, piemēram, aizbildņi un audžuģimenes.

Lai nodrošinātu mērķa grupas personām minēto pakalpojumu sniegšanu, nepieciešama attiecīga pakalpojumu infrastruktūra pašvaldībās. Līdz ar to ERAF ieguldījumi ir atbalstāmi tikai to pakalpojumu sniegšanā, kas veicina ESF pasākuma rādītāju sasniegšanu. Tādējādi tiek veidota ESF un ERAF pasākumu savstarpējā sinerģija, proti, ERAF pasākumā tiek veidota infrastruktūra pakalpojumiem, ko finansē ESF projektā.

Attiecībā uz DI plānu ieviešanai paredzēto ERAF finansējumu, tā apmēru nosaka katram plānošanas reģionam. Apmēra aprēķini ir balstīti uz mērķa grupas personu skaitu katrā plānošanas reģionā un Labklājības ministrijas rīcības plānā DI īstenošanai 2015.–2020. gadam¹⁴ noteiktajām indikatīvajām izmaksām uz vienu mērķa grupas personu. Pašvaldību līmenī DI plānos ir jānorāda nepieciešamais finansējums pa finansēšanas avotiem (ERAF finansējums, valsts un pašvaldības budžeta finansējums). Tāpat pašvaldību līmenī ir iespējama elastība ERAF finansējuma plānošanā, kas nozīmē to, ka vienai pašvaldībai izmaksas uz vienu personu var būt lielākas, kā noteikts iepriekš minētajā Labklājības ministrijas rīcības plānā, citā – mazākas.

---

¹⁴ Pieejams tīmekļa vietnē: http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates/null/2015_15_07_ricplans_final.pdf

III Nosacījumi ERAF ieguldījumiem

ERAF pasākumā tiks atbalstīti šādi ieguldījumi pakalpojumu un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu infrastruktūrā DI mērķa grupas personām:

1. jaunu būvju būvniecība, esošu būvju pārbūve vai atjaunošana. Ja ERAF ieguldījumu objektu izmantos arī citas personas, kas nav DI mērķa grupa, tad ir proporcionāli jānodala izmaksas, kas tiek finansētas no pašvaldības budžeta un ir uzskatāmas par pašvaldības līdzfinansējumu;
2. pakalpojuma sniegšanas telpu aprīkošanai nepieciešamā materiāltehniskā nodrošinājuma (tai skaitā mēbeļu, datoru, datorprogrammatūras, tehnisko palīglīdzekļu un citu nepieciešamo ierīču un materiālu) iegāde;
3. teritorijas labiekārtošana, vides un informācijas pieejamības nodrošināšana.

Jaunu būvju būvniecības, esošu būvju pārbūves vai atjaunošanas, teritorijas labiekārtošanas ietvaros ir jānodrošina vides un informācijas pieejamība, t.i., jāievēro būvniecības jomas normatīvajos aktos un LM metodiskajā materiālā par horizontālā principa “Vienlīdzīgas iespējas” ieviešanas uzraudzību¹⁵ noteikto.

Ievērojot visu iepriekš minēto, plānojot ERAF ieguldījumus pakalpojumu attīstībai un izveidei ESF pasākumā izstrādātajos plānošanas reģionu DI plānos:

Ir jāņem vērā šādi nosacījumi:

1. pakalpojumu veido atbilstoši ESF pasākuma projektos izvērtēto DI mērķa grupas personu atbalsta plānos noteiktajam;
2. visi pakalpojumi veidojami integrētā vidē, t.sk. ņemot vērā pašvaldībās esošo vispārējo pakalpojumu (sabiedriskais transports, ārstniecības iestādes, izglītības iestādes, kultūras iestādes u.c.) pieejamību;
3. ģimeniskai videi pietuvināts pakalpojums (mazās grupas un jauniešu māja) pēc iespējas veidojams dzīvojamās mājās vai dzīvokļos¹⁶ atsevišķi no citiem pakalpojumiem;
4. ja ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu (mazās grupas un jauniešu māja) veido vienā ēkā, kopējais bērnu skaits ēkā nevar pārsniegt 24 bērnus. Lai gan maksimālais atļautais bērnu skaits grupā ir 8 bērni, ieteicams veidot grupas ar pēc iespējas mazāku bērnu skaitu, īpaši ņemot vērā bērnu vajadzības (piemēram, bērnu ar funkcionāliem traucējumiem aprūpes nodrošināšanai). Ģimeniskai videi pietuvināta pakalpojuma sniegšanas vietai ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem ir jābūt līdzīgai parastam ģimenes mājoklim. Veidojot ģimeniskai videi pietuvinātu

¹⁵ Skat. <http://sf.lm.gov.lv/lv/vienlidzigas-iespejas/2014-2020/metodika/>

¹⁶ Atbilstoši Ministru kabineta 2015.gada 30.jūnijā noteikumiem Nr.340 “Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 211-15 “Dzīvojamās ēkas”, skat. <https://likumi.lv/ta/id/275016> un Ministru kabineta 2017.gada 13.jūnija noteikumu Nr. 338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 27.punktam, skat. <https://likumi.lv/doc.php?id=291788>

pakalpojumu dzīvokļos vai atsevišķās dzīvojamās mājās, nav jāpiemēro Ministru kabineta 2000.gada 12.decembra noteikumos Nr.431 "Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām"¹⁷ noteiktās prasības. Attiecībā uz Ministru kabineta 1999.gada 4.maija noteikumos Nr.162 "Kārtība, kādā veicama bērna izolācija vispārējā bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu aprūpes un audzināšanas iestādē"¹⁸ noteiktajām prasībām, ir jānodrošina bērna izolēšana gadījumos, ja bērns apdraud savu vai citu personu dzīvību vai veselību vai izolācija ir nepieciešama bērna aprūpei. Tomēr tas nenozīmē, ka ģimeniskai videi pietuvinātā pakalpojumā ir jāveido izolators – tā var būt arī pakalpojuma sniegšanas vietā jebkura dzīvojamā istaba, kurā bērns uzturas viens (ne ilgāk par 24 stundām). Vienlaikus veidojot ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu, ir pieļaujams veidot arī nelielas administrācijas telpas (*piemēram, sociālā darbinieka kabinetu*) un koplietošanas telpas (*bērniem var nodrošināt nodarbības, vai viņi var satīkties ar vecākiem u.c.*) atbilstoši vispārējām prasībām sociālo pakalpojumu sniedzējiem¹⁹. Gadījumā, ja pakalpojums tiek veidots atsevišķā mājā vai rindu mājā, ir pieļaujams izbūvēt nojumi vai saimniecības telpas, kur glabāt teritorijas uzkopšanai nepieciešamos darbarīkus vai brīvā laika pavadīšanai nepieciešamo inventāru;

5. grupu mājas (dzīvokļi) pēc iespējas veidojamas dzīvojamās mājās vai dzīvokļos, atsevišķi no citiem pakalpojumiem;
6. universālā dizaina principi²⁰;
7. ilgtermiņa pieprasījums pēc izveidojamā pakalpojuma un pašvaldības iespējas pakalpojuma ilgtspējas nodrošināšanai.
8. Ministru kabineta 2000.gada 12.decembra noteikumos Nr.431 "Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām"²¹ noteiktās prasības nav attiecināmas uz sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanu, ja pakalpojums:
  - neparedz izmitināšanu;
  - neietver pilnu pamatvajadzību nodrošināšanu (kā tas paredzēts, piemēram, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojumā);
  - paredz veikt ģimenes tipa aprūpi vai personas tiek izvietotas dzīvokļos vai atsevišķās dzīvojamās mājās.

Nebūs pieļaujami un attiecināmi ERAF ieguldījumi:

1. sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu (piemēram, dienas aprūpes centrs, grupu māja (dzīvoklis) u.c.) izveidei ilgstošas aprūpes institūcijās (t.sk. institūcijās pensijas vecuma personām). *Individuāli ir*

¹⁷ Skat. <https://likumi.lv/doc.php?id=13628>

¹⁸ Skat. <https://likumi.lv/ta/id/24120>

¹⁹ Skat. <https://likumi.lv/ta/id/291788>

²⁰ Skat. piemērus http://www.videspieejamiba.lv/lat/universalais_dizains/

²¹ Skat. <https://likumi.lv/doc.php?id=13628>

- vērtējami gadījumi, ja pašvaldība vēlas pakalpojumu veidot atsevišķi nodalītā/nodalāmā ilgstošas aprūpes institūcijas ēkā/teritorijā (atsevišķā ēkā, nevis vienā stāvā ilgstošas aprūpes institūcijā) un plānotā pakalpojuma sniegšanas vieta ir ērti pieejama ar sabiedrisko transportu un nodrošina vieglu pieejamību vispārējiem pakalpojumiem, ko izmanto arī pārējā sabiedrība (piemēram, ārsts, brīvā laika pavadīšanas iespējas u.c.);*
2. ģimeniskai videi pietuvināta pakalpojuma (mazās grupas, jauniešu māja) ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem un grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojuma pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem izveidei vienā ēkā;
  3. ģimeniskai videi pietuvināta pakalpojuma (mazās grupas, jauniešu māja) ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem izveidei daudzfunkcionālos sociālo pakalpojumu centros. *Individuāli ir vērtējami gadījumi, ja ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu (mazās grupas, jauniešu māja) veido blakus daudzfunkcionālajam sociālo pakalpojumu centram (dvīņu tipa māja, nodalīta un atsevišķa ieeja), un plānotā pakalpojuma sniegšanas vieta ir ērti pieejama ar sabiedrisko transportu un nodrošina vieglu pieejamību vispārējiem pakalpojumiem, ko izmanto arī pārējā sabiedrība (piemēram, izglītības iestādes, ārsts, brīvā laika pavadīšanas iespējas u.c.);*
  4. grupu mājās (dzīvokļa) pakalpojuma izveidei daudzfunkcionālos sociālo pakalpojumu centros. *Individuāli ir vērtējami gadījumi, ja grupu māju (dzīvokli) veido 1) blakus daudzfunkcionālajam sociālo pakalpojumu centram (dvīņu tipa māja, nodalīta un atsevišķa ieeja), un plānotā pakalpojuma sniegšanas vieta ir ērti pieejama ar sabiedrisko transportu un nodrošina vieglu pieejamību vispārējiem pakalpojumiem, ko izmanto arī pārējā sabiedrība (piemēram, ārsts, brīvā laika pavadīšanas iespējas u.c.) vai 2) daudzdzīvokļu dzīvojamā ēkā, kurā atrodas grupu dzīvoklis un vēl kāds sabiedrībā balstīts sociālais pakalpojums;*
  5. daudzfunkcionālu sociālo pakalpojumu centru izveidei vietās, kur nav pamatots pieprasījums pēc pakalpojumiem, un ilgtermiņā nebūs iespējams nodrošināt pietiekamu pakalpojumu sniedzēju noslodzi;
  6. ēkā, kur jaunizveidotais pakalpojums vai ģimeniskai videi pietuvināta pakalpojuma infrastruktūra nodrošina tikai daļēju ēkas noslodzi (piemēram, tiek izveidots pakalpojums ēkas vienā stāvā/daļā, pārējā ēkas daļa stāv tukša, neizmantota);
  7. tādu pakalpojumu izveidei, kuri:
    - 7.1. nav noteikti Ministru kabineta 2015. gada 16. jūnija noteikumos Nr.313 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.2.specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā

un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem" 9.2.2.1.pasākuma "Deinstitucionalizācija" īstenošanas noteikumi”;

- 7.2. nav noteikti Ministru kabineta 2016. gada 20. decembra noteikumu Nr.871 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.3.1.specifiskā atbalsta mērķa "Attīstīt pakalpojumu infrastruktūru bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un personu ar invaliditāti neatkarīgai dzīvei un integrācijai sabiedrībā" 9.3.1.1.pasākuma "Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitucionalizācijas plānu īstenošanai" pirmās un otrās projektu iesniegumu atlases kārtas īstenošanas noteikumi”;
- 7.3. ir pretrunā ar Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumos Nr.338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”²² un citiem normatīvajiem aktiem (piemēram, būvnormatīvam par publiskajām ēkām²³) noteiktajam;
- 7.4. nenodrošina vides un informācijas pieejamību personām ar redzes traucējumiem, dzirdes traucējumiem, kustību un pārvietošanās traucējumiem, garīga rakstura traucējumiem;
- 7.5. nav paredzēti Sociālo pakalpojumu attīstības padomes apstiprinātajā reģiona DI plānā;
- 7.6. nespēj nodrošināt ilgtspēju vismaz 5 gadus pēc noslēguma maksājuma veikšanas pašvaldībai.

Neskaidrību un jautājumu gadījumā lūdzam plānošanas reģionus un pašvaldības vērsties:

- par sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu personām ar garīga rakstura traucējumiem infrastruktūras izveidi pie Sociālo pakalpojumu departamenta vecākās ekspertes Kristīnes Lasmanes (tālr. 67021506, e-pasts: Kristine.Lasmane@lm.gov.lv);
- par ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem infrastruktūras izveidi pie Bērnu un ģimenes politikas departamenta direktores Lindas Liepas (tālr. 67021632, e-pasts: Linda.Liepa@lm.gov.lv);
- par sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem infrastruktūras izveidi pie Sociālās iekļaušanas politikas departamenta vecākās ekspertes Annas Grīnbergas (tālr. 67021689, e-pasts: Anna.Grinberga@lm.gov.lv);

²² Skat. <https://likumi.lv/doc.php?id=291788>

²³ Skat. <https://likumi.lv/ta/id/274995-noteikumi-par-latvijas-buvnormativu-lbn-208-15-publiskas-buves->

- par citiem ESF un ERAF pasākuma īstenošanas nosacījumiem pie Eiropas Savienības struktūrfondu departamenta vecākā eksperta Jāņa Lauča (tāl. 67021660, e-pasts: Janis.Laucis@lm.gov.lv).